

■ **recensió**

REVISTA D'HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA CATALANA,
Número 8, 2013 | Print ISSN 2014-1572 / Online ISSN 2014-1664
P. 175-177
Data de recepció: 5/07/2011 / Data d'admissió: 12/12/2011
<http://revistes.iec.cat/index.php/UOCH>

E

ugenio d'Ors, *La ciencia de la cultura*.
Edición de Antonio Lastra y Jaime Nubiola, Santa
Coloma de Queralt: Obrador Edèndum, 2011. 541p.

Josep M. Porta Fabregat

Professor de l'IREL
jportafa@uoc.edu

La ciencia de la cultura és una de les obres de referència obligada per a conèixer el pensament d'Eugeni d'Ors (1881-1954). Publicada pòstumament el 1964 per l'editorial Rialp de Madrid, aquesta reedició, preparada per Antonio Lastra i Jaime Nubiola, amb revisió filològica d'Andreu Moreno Giménez, incorpora com a novetat un pròleg inèdit de l'autor.

L'origen de l'obra és divers: la seva constitució se situa entre 1925 i 1935, a partir de les intervencions d'Eugeni d'Ors en l'Escuela Social de Madrid, de les lliçons dictades el 1933 en la Càtedra Lluís Vives de la Universitat de València, de les lliçons exposades a l'Ateneu de Cádiz, dels cursos universitaris a Santander i de resums presentats en societats de filosofia i en d'altres llocs. Conserva la forma de lliçons –concretament són divuit lliçons–, però, pel que fa al conjunt, l'autor ha volgut anar més enllà de l'exposició escrita d'un *curs*, perquè esdevingui un *tractat*. L'obra està organitzada en quatre parts: uns *Preliminars*, una *Sistemàtica de la Cultura*, una *Morfologia de la Cultura* i una *Història de la cultura*.

Dedica les tres primeres lliçons, agrupades sota el títol general de *Preliminars*, a consideracions epistemològiques sobre la ciència de la cultura. Eugeni d'Ors constata la crisi de la Història, que ha passat de ser considerada el centre i el model de les humanitats a estar contestada en els seus fonaments, en la seva pretesa objectivitat. La feblesa de la Història resideix en el fet d'haver-se mantingut en l'àmbit d'allò que és «fenomenal», «empíric», és a dir, en l'àmbit d'allò que és relatiu. D'altra banda, contra les pretensions exagerades dels positivistes, la ciència ha estat objecte d'una crítica que la invalidava per part dels representants del probabilisme i de l'indeterminisme. Afortunadament, el pragmatisme de H. Poincaré ha permès una reivindicació de la ciència a condició de remarcar les seves limitacions: no pot comprendre completament la realitat ni oferir-ne una

imatge totalment adequada. La ciència ha de renunciar a substituir la filosofia i la religió. En conseqüència, de manera anàloga a les ciències naturals, que capten allò concret sota la forma d'espècies, de varietats, de gèneres, classes i tipus, una ciència de la cultura ha de consistir en una «meta-història» en la qual, juntament amb el flux històric dels fets, hi coexisteixin «elements estables, fixos, perenns; uns elements que, tot i que no comprenguin tota la realitat històrica, [...], s'inserixin en ella i presideixin el curs de la seva evolució».

Eugeni d'Ors troba aquests elements estables en allò que anomena, inspirant-se en el neoplatonisme alexandrí, eons. Tota la part dedicada a la *Sistemàtica de la Cultura* es basa en aquest concepte. Els defineix com «una idea que té una biografia»; i en distingeix dues classes, els purs i els mixtes. Els primers són coextensius amb la humanitat; els segons, en canvi, és possible imaginar que la humanitat els sobrevisqui. Per exemple, l'eó de la raça és possible que sigui deixat enrere històricament, si la fusió entre els humans arriba a un punt en què les diferències racials desapareixen; en canvi, és inconcebible la desaparició dels cons masculí i femení sense la desaparició de la mateixa humanitat. L'obra desenvolupa especialment els eons femení i viril, clàssic i barroc, Roma i Babel, ecumen i exòter, i els mixtes.

Vegem-los sintèticament. Caracteritza la feminitat, suggerida per l'*Ewig-Weibliche* de Goethe, per mitjà de l'amor, i la virilitat, pel treball. Fa una llarga dissertació al voltant del barroc, a partir de les converses filosòfiques i metodològiques amb els grans especialistes en història de l'art que van tenir lloc a l'abadia de Pontigny. La descripció dels continguts i les discussions d'aquesta trobada li serveix per precisar la noció d'eó. En aquesta dissertació, que recorda Schopenhauer i Nietzsche, l'eó clàssic és associat amb *logos*, mentre que el barroc és associat amb Pan. Roma és l'expressió de la humanitat, mentre que Babel, abreviació de la Torre de Babel, és, al contrari, l'expressió de la seva dispersió i separació. L'eó ecumen, terme que es relaciona amb «ecumènic», indica un centre i una perifèria, sotmesa a les regles que emanen d'aquest centre (el conjunt de centre i perifèria constituïria un *cosmos*) i l'exòter, relacionat amb exòtic, és allò que es troba fora de l'ecumen. Finalment, com a cons mixtes tracta sobre la raça i la guerra.

El lloc primordial que en la *Sistemàtica de la cultura* han ocupat els eons, en la *Morfologia de la cultura*, tercera part de l'obra, l'ocupen els estils. El nostre autor diferencia entre «estils de cultura» i «estils històrics». Els primers no es limiten a un lloc o a un període, sinó que es donen independentment d'una adscripció local o temporal; en aquest sentit, es nega a reconèixer l'existència d'una *escola francesa, espanyola o flamenca* de pintura. No considera que la resta de productes espirituals se'ls pugui considerar com a pertanyents a una nació o una altra, ni tampoc no accepta limitació a una època determinada d'un «estil de cultura» com el classicisme. Els «estils històrics», com el gòtic, en canvi, resten circumscrits per

un temps i per un espai, i només poden ser imitats en la forma d'una repetició literal. A més a més dels estils, la *Morfologia de la cultura* tracta de la manera com es presenta la cultura en els camps del conèixer, del preferir i del fer. Així, d'Ors defineix una *Kennenkultur*, una cultura de coneixements; una *Werterkultur*, una cultura dels valors; i una *Machenkultur*, una cultura del treball.

L'obra acaba amb una *Història de la cultura* que detalla dues de les seves quatre "epifanies" anunciades en el pla de l'obra, l'epifania de l'home i la de la societat, però no desenvolupa la de l'Estat ni la del Poble, que constituïrien la seva continuació. Associa l'epifania de l'home amb l'antiguitat clàssica grecoromana. Aquesta epifania deriva de l'esforç dels filòsofs i dels escultors que delimiten l'home com a compost de cos i ànima. Gràcies a l'epifania de l'home, la humanitat entra en la cultura. L'epifania de la societat, que té el seu origen en *La Ciutat de Déu* de Sant Agustí, es produeix a l'Edat Mitja. D'Ors considera que aquesta etapa de la humanitat, caracteritzada pel feudalisme, està sotmesa a l'ecò de Babel.

En la presentació de l'obra, *La Ciencia de la Cultura* ha estat considerada pel professor Antonio Lastra amb bones raons com un precedent dels contemporanis *Cultural Studies*, que promou a través de la revista *La Torre del Virrey*. Nosaltres hi afegim la nostra reivindicació a favor d'un paper rellevant que hauria d'ocupar en la història intel·lectual de la filosofia. Escrita en un llenguatge brillant per un mestre de la paraula, es tracta d'una sistematització àmplia de la cultura des d'una perspectiva inèdita, plena d'anàlisis minuciosament detallades, suggeridores o reveladores. Tant com precursora és, ben segur, una obra prenyada de futur.